

مدیریت اسلامی

[اصول مدیریت اسلامی]

1. اصل عدم تقدم بر خدا و رسول
2. اصل آخرت گرایی
3. اصل وحدت و هماهنگی
4. اصل اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها
5. اصل اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

مقدمه

- تمام حوزه های قرآن تذکرات مدیریتی دارد.
- یکی از فلسفه های نزول تدریجی آیات به همین معنا برمی گردد، که مدیریت و رهبری الهی در جامعه بشری، نیازمند تربیت و هدایت فکری و قلبی است.
- قرآن کریم منبع عام مدیریت اسلامی است.
- حوزه ی خاصی از مباحث قرآن که توجه ویژه روی مدیریت اسلامی دارد، قصص قرآن است.

اصل اول: عدم تقدم به خدا و رسول

“ای مومنین شما چیزی را در برابر خدا و رسول خدا، مقدم نکنید” (حجرات/1)

عدم تقدم به خدا و رسول

1. اطاعت پیامبر از خدا:

“من تو را انتخاب کردم پس به حرف های من گوش کن”
(طه/13)

پیامبر تابع محض دستور خداست و از این جهت، یک الگوی تمام عیار، برای مردم به حساب می آید.

عدم تقدم به خدا و رسول

2. اطاعت مومنان از پیامبر و خداوند:

“هر کس عصیان و سرکشی کند، در مقابل خدا و رسول، به گمراهی بسیار آشکار دچار شده است”
(احزاب/36)

■ اطاعت مومنان از مقام عصمت یک ضرورت دینی است. در بحث های اصل چهارم و پنجم خواهد آمد که اطاعت چگونه باید باشد: به اجبار یا اختیار؟ تعبد یا بصیرت؟

عدم تقدم به خدا و رسول

3. کیفیت تابعیت و اطاعت:

- قدم اول: قبول حکمیت پیامبر
- قدم دوم: قبول حکم پیامبر بدون دلتنگی است
- قدم سوم: اجرای حکم بدون چون و چراست

عدم تقدم به خدا و رسول

الگوها

ابراهیم و ذبح اسماعیل ■

در داستان ذبح حضرت اسماعیل توسط حضرت ابراهیم اطاعتی که ابراهیم و اسماعیل از فرمان خدا کردند به سبب عشق به خداست و از ایمان حقیقی مایه می گیرد.

عدم تقدم به خدا و رسول

■ حضرت ابراهیم و آتش نمرود

وقتی حضرت ابراهیم را با منجنیق به طرف آتش پرتاب میکردند در آن لحظات در جواب به جبرئیل که پرسید آیا به کمک من احتیاج داری؟ فقط به خدا توکل کرد.

اثر اطاعت محض از خدا توکل عظیم و عجیبی است که در حین عمل به جان انسان تزریق می شود و انسان را از بن بست های حیرت انگیز نجات می دهد.

اثرات اصل اول

1. ثبات بر یقینها و استحکام نفسانی

ثبات بر یقین و ایمان افراد را فزونی می دهد، به دنبال آن، استحکام نفسانی پدید می آید.

2. عنایت ویژه الهی در بن بست ها

در دل بن بست ها، به فرد مخلص مومن، الهام می شود، تا بتواند امورش را حل و فصل کند و خود را نجات دهد.

اصل دوم: آخرت گرایی

“و در آنچه که خدا به تو داده است، با
میل و رغبت دار آخرت را بجوی و بهره
ات را از دنیا فراموش نکن”
(قصص/77)

[آخرت گرایی]

■ آخرت گرایی به معنای تلبس به ارزش های قرآنی و الهی است که ما را در مسیر الهی به پیش برد و از سقوط به جهنم هوی و هوس ها، نجات بخشد.

■ این مقصد با این ویژگی های متعالی، تنها از راه توسل به کمال ارزش ها، (خداوند منان) قابل حصول است.

آخرت گرایی

“آن دار متعالی آخرت سهم کسانی است که طالب سرکشی، علو فساد و اختلال در زندگی دنیوی نباشند”
(قصص/83)

این مسأله بیشتر به **مدیریت ها** نظر دارد: کسانی که طالب علوند و جاه طلبند، و دست و پا می زنند تا به مقام های دنیوی برسند، سهمی از آخرت ندارند.

مقامات دنیوی می تواند به عنوان یک ضرورت و یک تکلیف الهی، برای مومن مطرح باشد.

[آخرت گرایی]

■ آثار سوء عدم آخرت گرایی:

1. توجیه گری
2. تنفر از حق
3. استکبار و انکار حق
4. خروج از راه خدا و سقوط
5. سلطه شیطان و تبعیت از او
6. آلودگی تمام عیار
7. عذاب و گمراهی و گرفتاری شدید

شاخص های نظام اسلامی در آخرت گرایی

1. ساده زیستی و زهد مدیریت
نوع و چگونگی استفاده مدیریت از امکاناتی که در اختیارش می باشد، اولین شاخصه نظام اسلامی است.
2. جاری بودن فرهنگ انفاق در جامعه
اگر این فرهنگ در جامعه ای جاری باشد نشان می دهد که مدیریت نظام در مسیر آخرت گرایی پیش می رود.
3. حل مشکل ازدواج
این شاخصه نمودی است که مشخص می کند شاخصه های قبلی در جامعه جاری است یا خیر

شاخص های نظام اسلامی در آخرت گرایی

4. سلامت و طهارت خانم ها در جامعه
از نظر قرآن سلامت اخلاقی هر جامعه در درجه اول به وضعیت
زنان آن جامعه بستگی دارد تا مردان

5. حل مشکل اشتغال
بر مدیریت نظام است که سیاستگذاری های خرد و کلانش در
راستای تامین شغل مناسب و مفید برای اقشار مختلف
جامعه، طراحی شود.

6. توزیع عادلانه ثروت
این مورد شاخصه مهم و تابلوی قسط و عدل در زمینه های دیگر
(اعتقادی - فرهنگی و اجتماعی و ...) می باشد.

شاخص های نظام اسلامی در آخرت گرایی

7. حرمت انسان ها و مانیت روانی جامعه

پاسداری از حرمت انسان ها و برخورد با خدشه دار کنندگان این حریم رسالت اسلام و نظام اسلامی است.

8. آزادی بیان

فقدان فضای تعامل فکری و ابراز نظرات و شبهات موجب شکل گیری عقده های روانی و سپس دودستگی خواهد شد و نظام را ساقط می کند.

[آخرت گرایی]

الگوها

■ بر خورد خداوند با قارون و ثروتش:

قارون ثروت عظیمی داشت و برای خدشه دار کردن جایگاه رهبری نظام در جامعه تلاش می کرد و فرهنگ دنیا طلبی را در جامعه رواج می داد.

در نحوه عذاب قارون می بینیم که خداوند به زمین فرمان می دهد، ثروت قارون را نیز ببلعد. نه اینکه فقط خود او را از بین ببرد.

آخرت گرایی

- برخورد موسی با گوساله سامری:
سامری با طلا و جواهرات یک گوساله زینتی جهت عبادت مردم ساخته بودند. برخوردی که حضرت موسی با این گوساله می کند این نیست که شکل و قالب این گوساله را تغییر دهد، بلکه گوساله را می سوزاند و ذراتش را به آب می سپارد.
انحراف فکری مردم به گونه ای است که وجود این ثروت آن ها را از مسیر حق دور می کند و به جای رشد معنوی سقوط معنوی را برایشان دارد. پس اصل ثروت باید نابود شود.

اصل سوم: اصل وحدت و هماهنگی

“خداوند تمام عالم را تدبیر می کند و همه
عالم بر محور امر خدا در گردش است”
(السجده/5)

اصل وحدت و هماهنگی

■ وحدت و فرماندهی و وحدت امر همه پدیده ها را هماهنگ می کند. همه عبد خدا هستند و بر محور امر خدا، فعالیت می کنند.

■ حرکت فردی، عموماً نه مطلوب است و نه ممکن! بلکه باید حرکت، اجتماعی و منسجم و بر محور توحید باشد.

■ هر عضوی از سازمان مومنان مسوول حفظ نظم وحدت و هماهنگی مجموعه خود است.

اصل وحدت و هماهنگی

■ امامت الهی محور اساسی وحدت

“این امت باید امت واحده باشند، من هم خدای قهارم، پس در ضمن امت واحده، مرا بپرستید” (انبیاء/92)

✓ تلبس به احکام دینی فردی، بدون محوریت امامت الهی، مطلوب خدا به حساب نمی آید.

✓ امت واحده بدون امام معصوم امکان ندارد، پس شناخت و تبعیت از امام شرط اصلی دیانت است.

اصل وحدت و هماهنگی

■ حوزه های وحدت:

1. وحدت در قانون و اجزای آن

وحدت در قانون، نظر به محوریت قانون به عنوان نظر و عمل مطرح دارد که در اصل اول مطرح گشت و وحدت در اجزای قانون، نظر به انسجام و هماهنگی درونی مجموعه اجزاء توصیفی و تقنینی قانون با یکدیگر دارد.

2. وحدت در رهبری

وحدت در فرماندهی وحدت شخصی در فرماندهی است، نه وحدت کلی جمعی که شورای رهبری را هم شامل شود.

[اصل وحدت و هماهنگی]

3. وحدت در عمل

منظور التزام جدی آحاد سازمانی، به انجام وظایف مقرر مشترک و مختص می باشد.

4. وحدت در تعامل

مقصود انسجام و هماهنگی در عمل، میان سلسله مراتب مدیریت و زیر مجموعه آن می باشد.

5. وحدت در روش

منظور رویه های عملی و روش تطبیق اجرای قانون بر واقعیت ها می باشد

6. وحدت در جهت و هدف

اصل وحدت و هماهنگی

الگوها:

■ سیره امام علی (ع)

الف) دوران حکومت خلفا:

حضرت ناچار شد برای حفظ نظام اسلامی و جلوگیری از پاره پاره شدن امت مسلمان یک شرایط وحشتناک از فشار روانی را تحمل کند.

التزام حضرت به حفظ وحدت، تا بدان جاست که از هر موافق حکومت بیشتر تلاش می کند و کمتر اعتراض می نماید.

اصل وحدت و هماهنگی

(ب) دوران حکومت خویش:

در برخوردی که با معاویه پیش می آید و مسئله حکمیت روی می دهد، حضرت به خاطر این که نیروهای مجموعه اسلام از هم نباشد، به ناچار، به حکمیت تن در می دهد.

در مسئله صلح امام حسن هم، همین مسئله حفظ وحدت یکی از عوامل اساسی بود که باعث شد امام به این صلح تن در دهد.

اصل چهارم: اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها

ما انسان را به سبیل رشد هدایت کردیم،
حال می خواهد شاکر باشد یا کافر
(انسان/3)

اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها

- “ در پذیرش اعتقاد به دین اجباری نیست. چرا که رشد از تباه به روشنی جدا شده است” (بقره/256)
- پیامبر گرامی اسلام، به عنوان مبلغ و مجری احکام الهی، موظف است با توجه به میل و رغبت انسان ها، دین را به آن ها عرضه کند.
- تحمیل انسانیت انسان را از او سلب می کند، ولو در جهت حق باشد.

اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها

■ اگر از انسانی سلب اراده شود و تحت اختیار دیگری در بیاید، باز هم مسوول اعمال خویش است.

■ اجبار به عمل نیک چون جبری است، مایه رشد روحی انسان نخواهد شد، بلکه موجب گریز از اعمال خیر و فرو رفتن در ورطه گناه و آلودگی نیز خواهد بود.

اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها

■ در این جا سه قسم الگوی رفتار سازمانی وجود دارد:

1. رفتار سازمانی معصوم با معصوم
2. رفتار سازمانی معصوم با غیر معصوم
3. رفتار سازمانی غیر معصوم با غیر معصوم (ولایت فقیه با مردم)

اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها

1. رفتار سازمانی معصوم با معصوم:

■ ابراهیم(ع) با اسماعیل(ع)

در داستان ذبح حضرت اسماعیل، اطاعت عجیب وی نشانه بالا بودن سطح شعور او به رسالت پدر و نشانگر روح ملکوتی ایشان بود.

این مأموریت نیز، مبتنی بر اختیار است و جبر و تحمیلی در کار نیست و پدر با پسر مشورت می کند.

اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها

2. رفتار سازمانی معصوم با غیر معصوم

■ امام حسین (ع) با یاران باوفا

در قضیه کربلا امام حسین سعی می کند که افراد با اختیار خویش قدم به صحنه بگذارند. به همین سبب در شب عاشورا مطرح می کند که: فردا مسأله شهادت است و همه کشته خواهند شد. هر کس نمی خواهد، می تواند از تاریکی شب استفاده کرده و همراه خانواده صحنه را ترک نماید.

اعمال مدیریت بر اساس اختیار نیروها

3. رفتار سازمانی غیر معصوم با غیر معصوم
با توجه با روابط معصوم با معصوم و غیر معصوم، رفتار مقام
ولایت فقیه با مردم، به طریق اولی بر اساس اصل اختیار و
اصل بصیرت، خواهد بود.

اصل پنجم: اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

از پس هلاکت جوامع اولیه، به موسی
کتاب تورات دادیم که، به مردم بصیرت
می داد و چشم و گوششان را باز می کرد
تا آگاهانه انتخاب کنند. (قصص/43)

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

■ مدیر الهی نه می تواند اجبار کند و نه می تواند بر اساس جهل و تقلید و تحریک، مردم را به اطاعت بکشاند. بلکه مسؤل است که افراد تحت فرمانش، با آگاهی و اختیار عمل کنند و نه با جهل و غفلت. چرا که آن اختیاری که از روی جهل باشد ارزشی ندارد.

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

■ مستندات اصل بصیرت:

1. بصیرت خداوند

بصیرت از صفات فعلی خداست.

2. بصیرت طبیعت

عالم خلقت بر اساس بصیرت گام بر می دارد.

3. بصیرت کتب آسمانی

قرآن و کتب آسمانی دارای محتوایی بصیرت آور است.

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

4. بصیرت انسان

انسان نیز بصیر است و می بایست با بصیرت طی طریق کند

5. اساس دین مبتنی بر تفکر

کار اصلی پیامبران این بود که می خواستند مردم را متفکر بار آورند. از روی جهل و تقلید کورکورانه از معصوم نمی توان به بهشت رسید.

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

6. دعوت انبیا بر اساس بصیرت

با توجه به این معانی شیوه **مدیریت اسلامی**، امر بسیار سنگین و دشواری است.

7. تبیین حقایق قبل از هلاکت اقوام

“ تا پیامبری را نفرستیم، کسی را عذاب می کنیم ”
(اسرا/15)

این سنت خداست که حرکت با بصیرت را انتظار دارد.

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

8. نفی تقلید

دسته ای از آیات در مذمت کفار، از اطاعت کورکورانه آنان از بزرگان و اجداد صحبت می کند:

“پروردگارا ما از سادات و بزرگانمان اطاعت کردیم و نتیجه اش این بود که ما را از راه به در کردند”
(احزاب/68)

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

9. مجازات کفار

نداشتن بصیرت خود یک نوع عذاب است، که از جانب خدا نازل می شود.

“مجازات منافقان این است، خدا لعنتشان کرده است و از این رو کر و کور خواهند بود” (محمد/23)

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

الگوها:

■ ابراهیم (ع) و اسماعیل (ع)

این در بزرگوار بصیرتشان با هم هماهنگ است و افق دیدشان، قرین یکدیگر است.

این جا از مواردی است که اگر بصیرت نباشد، بسیار اعتراض ها صورت می گیرد ولی اسماعیل کوچکترین اعتراضی نمی کند. او یقین دارد که امر پدر جز به منطق الهی نیست و این منطق برایش قابل فهم است.

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

- امام حسین در شب عاشورا
امام حسین در شب عاشورا زمینه ای فراهم می کند که هر کس
شبیه دارد یا نمی داند که فردا چه خواهد شد، در صورت
تمایل صحنه را ترک نماید.
- نهضت کربلا یک حرکت خالص توحیدی بود که براساس
بصیرت، صورت پذیرفت.

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

■ معیار پاسداری از نظام:

1. به مسائل بصیرت داشته باشند.
2. در برابر عوارضی که این بصیرت و آگاهی می آورد و انسان را به رسالت الهی می کشاند، صبر و تحمل داشته باشند.
3. نه تنها باید معیارها را بدانند، بلکه بر تطبیق معیارها بر مصادیقش هم باید علم داشته باشند.

اعمال مدیریت بر اساس بصیرت نیروها

- ← بنابراین **مدیریت اسلامی** باید نیروهایش را به این حد از رشد رسانده باشد، که با بصیرت و آگاهی خود تحت فرمان در بیایند. با یک چنین نیروهایی می شود، از ارزش های انقلاب پاسداری کرد.
- ← **مدیریت اسلامی** باید به گونه ای برنامه ریزی کند که آرای مردم به جای اینکه بیشتر بر اساس اقتضائات قومی و... باشد بر اساس بصیرت استوار شود.

[

]

پایان